

АРАКЕЛЯН МІНАС РАМЗЕСОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
перший проректор, професор кафедри міжнародного та європейського права,
доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України*

РОЛЬ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ АКТІВ У РЕГУЛЮВАННІ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ідеї верховенства права, пріоритетність міжнародного права перед національним, а також реалізація і захист фундаментальних прав і свобод людини є основою формування сучасного світового порядку і сучасних міжнародних відносин. Подальше посилення впливу принципів і норм міжнародного права на національне право проявляється через формування відповідних стандартів у різних сферах життя сучасного суспільства, в тому числі у сфері реалізації захисту прав людини. Ці стандарти визначають напрямок розвитку національної політики в даній сфері, а також сприяють формуванню відповідних механізмів її реалізації. Дотримання цих стандартів, їх застосування в рамках національного права зумовлює рівень і характер взаємовідносин національного права з міжнародним.

Досвід правового розвитку, формування правової держави, утвердження в ній демократії, її економічне та соціальне процвітання, неможливі без визнання, дотримання і захисту прав і свобод людини і громадянина. Права і свободи людини і громадянина залежать від характеру і рівня взаємозв'язку міжнародно-правових актів і національного законодавства, які розробляють відповідні стандарти в цій сфері. Українська держава як суб'єкт міжнародних відносин бере на себе зобов'язання реформувати своє національне законодавство відповідно до вищевказаних вироблених міжнародно-правових документів, визнаних світовим співтовариством. На сучасному етапі сформувалася міжнародно-правова база, яка визначає міжнародно-правові стандарти, що оптимізують діяльність інституту адвокатури.

Не існує єдиних загальновизнаних міжнародно-правових стандартів функціонування адвокатури, даний інститут у рамках окремих національних правових систем орієнтується як на історичні традиції правозахисної діяльності і місце адвокатури в даній системі, так і на розроблені міжнародно-універсальні і міжнародно-регіональні правові акти в цій сфері.

Сформовано значну міжнародно-правову базу, яка визначає міжнародно-правові стандарти, що оптимізують діяльність інституту адвокатури. Серед основних міжнародно-універсальних правових документів особливо виділяються наступні: Статут Організації Об'єднаних Націй, ухвалений 26 червня 1945 р.; Загальна Декларація прав людини; Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, прийнятий 19 грудня 1966 р.; Міжнародний пакт про економічні, соціальні і куль-

турні права 1966 р.; Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 41/120 про «Встановлення міжнародних стандартів в галузі прав людини», прийнята 4 грудня 1966 р.; Декларація про основні принципи юстиції для жертв злочину і перевищення влади, прийнята 29 листопада 1985 р.; Звід принципів захисту всіх осіб, що піддаються затриманню або ув'язненню в якій би там не було формі, затвердженій Резолюцією № 43/173 Генеральної Асамблеєю ООН 9 грудня 1988 р.; Основні принципи, що стосуються ролі юристів, прийняті на VIII Конгресі ООН з попередження злочинів у 1990 р. та ін.

Крім міжнародно-універсальних правових актів, дані питання також регулюються міжнародно-регіональними нормативно-правовими актами. Європейські стандарти адвокатської діяльності відображають європейське бачення проблеми захисту прав і свобод людини і громадянина в контексті правозахисної діяльності, що має давні традиції. Вони отримали відображення в різних нормативно-правових документах, прийнятих в рамках Ради Європи, Європейського Союзу та інших структур.

Серед цих документів особливо виділяється Конвенція про захист прав і основних свобод людини 1950 р.; «Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства прийнятий делегацією країн-учасниць на пленарному засіданні в Страсбурзі в жовтні 1988 р.; Європейські стандарти адвокатської діяльності отримали відображення також в Рекомендації № Rec (2000) 21 «Про свободу здійснення професії адвоката», прийнятої Комітетом міністрів Ради Європи 25 жовтня 2000 р.

Аналіз вищеназваних міжнародно-правових актів дозволяє виділити наступні стандарти адвокатської діяльності: доступ до послуг адвокатів; спеціальні гарантії у кримінальній юстиції; кваліфікація і підготовка адвокатів; гарантії діяльності адвокатів; професійні об'єднання; дисциплінарна відповідальність.

Важливі європейські стандарти професійної діяльності адвокатів закріплено у Кодексі поведінки європейських адвокатів. Зокрема, у ньому визначаються норми надання адвокатом різних видів правової допомоги з дотриманням принципів здійснення адвокатської діяльності (незалежності, довіри й особистої порядності, конфіденційності), розмірів та виплат гонорарів, правил поведінки адвокатів у суді та між собою. Особливе значення мають положення 5.8 Кодексу, що адвокати повинні підтримувати й розвивати свої професійні знання та навички з належним урахуванням авторитету своєї професії.

Нормативно-правовим актом, який займає важливе місце в правовому регулюванні професійної діяльності адвокатів у ЄС є Загальний кодекс правил від 01.10.1988 р. Цим документом закріплено, що у будь-якому правовому суспільстві адвокату відведено особливу роль, а його призначення не обмежено сумлінним виконанням свого обов'язку у межах закону. Адвокат має діяти в інтересах права в цілому так само, як і в інтересах тих, чий права і свободи йому довірено захищати. Адвокат повинен не лише виступати в суді від імені клієнта, а й надавати

йому юридичну допомогу у вигляді порад і консультацій. Поряд із цим, цей документ ретельно врегулював питання щодо принципів адвокатської діяльності, зокрема щодо незалежності, довірчих відносин між клієнтом і адвокатом, конфіденційності діяльності та ін. Він містить також низку положень щодо особистої реклами адвоката та його взаємовідносини з клієнтами, судом, іншими адвокатами та ін.

Необхідно зазначити, що типологія моделей організації адвокатської діяльності у різних країнах не збігається із прийнятою типологізацією правових систем, що дозволяють виокремити відповідні типи правових систем не є підставою для виокремлення моделей адвокатської діяльності. Існуючі моделі мають давні традиції та велике теоретичне й практичне значення для удосконалення організаційних засад адвокатури України.

Ключові слова: права і свободи людини, адвокатська діяльність, міжнародно-правові засади адвокатської діяльності, міжнародно-універсальні нормативно-правові акти, міжнародно-регіональні нормативно-правові акти.

Key words: rights and freedoms of people, lawyer activity, international legal ambush of lawyer's activity, international-universal normative-legal acts, international-regional regulatory legal acts.

АНДРЕЙЧЕНКО СВІТЛАНА СЕРГІЙВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професорка кафедри міжнародного та європейського права,
докторка юридичних наук, професорка*

ПРАВО УКРАЇНИ НА САМООБОРОНУ ЯК НЕВІД'ЄМНЕ ПРАВО ЗА СТ. 51 СТАТУТУ ООН

В сучасному міжнародному праві інститут права держав на самооборону виступає, з одного боку, як один із засобів підтримки міжнародного правопорядку в цілому, як одна з гарантій підтримки міжнародної безпеки і норми *jus cogens* незастосування сили або загрози силою, а з іншого – як складова міжнародної правосуб'єктності держави, засіб реалізації її суверенітету. З одного боку, характеристика права на самооборону як «невід'ємного права» вказує на зв'язок із правом самозбереження, з іншого – в системі права Статуту ООН і як відповідь на порушення принципу незастосування сили або загрози силою реалізація права на самооборону являє собою примусовий захід, вживаний до порушника миру не лише в інтересах безпосередньої жертви збройного нападу, але й в загальних інтересах світового співтовариства [1, с. 79].

Право на самооборону є нормою загального звичаєвого права, що знайшла відображення у Статтях про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння 2001 р. Міжнародний суд ООН у справі *Про військову і напіввійськову діяльність (Нікарагуа проти США, 1986 р.)*